

8. Романяк М.М. Принципи дозвільної діяльності у сфері екологічної безпеки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2008. № 2. С. 459–465.
9. Саглаєва Н.О. Принципи правового регулювання як самостійна юридична категорія. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 64. С. 110–116.
10. Цибульник Н.Ю. Принципи адміністративно-правового регулювання сектору безпеки держави. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2022. Вип. 6. С. 182–186. doi:10.51547/ppp.dp.ua/2022.6.30.

УДК 343.359

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.21>

ХИЖНЯК Є.С.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВНИХ СКЛАДОВИХ МОДЕЛІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ ПІДРОЗДІЛАМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE MODERNIZATION OF MEANINGFUL COMPONENTS OF THE MODEL OF OPERATIVE AND INVESTIGATIVE FORECASTING OF INTENTIONAL MURDERS BY CRIMINAL POLICE UNITS

У статті розглянуто поняття «оперативно-розшукове прогнозування», зазначено, що розвиток інформаційно-аналітичного забезпечення посприяв перегляду ustalених практик прогнозування у діяльності правоохоронних органів, що здійснюється з метою підвищення ефективності профілактичної діяльності та є передовим інструментарієм направлення зусиль та ресурсів для стабілізації криміногенної або оперативної обстановки.

Констатовано, що попри те, що такому напрямку діяльності як оперативно-розшукове прогнозування властива різна міра достовірності, підготовка та застосування розгорнутих аналітичних прогнозів буде мати беззаперечний позитивний вплив на стан протидії кримінальній протиправності, що є перспективним напрямом удосконалення ефективності діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції.

Визначено, що прогнозування поділяється за сферою поширення на стратегічне та оперативно-тактичне. Для досягнення максимальних результатів під час прогнозування слід мати навички використання сучасного аналітичного інструментарію та володіти достатніми знаннями про системи інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності, що є завданням кримінальних аналітиків.

Вирішальну роль у підготовці релевантних прогнозів про розвиток подій у майбутньому належить якісно сформованій спроможності правоохоронних органів реалізовувати кримінально-аналітичну діяльність (наявність професійних кримінальних аналітиків та доступ до сучасних програмних аналітичних інструментів). Резюмовано, що модель оперативно-розшукового прогнозування є базовою в ході оперативно-розшукової протидії умисним вбивствам та нерозривно пов'язана з принципом наступальності, вміле застосування вказаної моделі позитивно вплине на результативність та якість застосування ресурсів (сил та засобів) поліції для успішної реалізації засад з превенції кримінальній протиправності.

Ключові слова: прогнозування, оперативно-розшукове прогнозування, модель оперативно-розшукового прогнозування, оперативно-розшукова діяльність, умисні вбивства, кримінальний аналіз, підрозділи кримінальної поліції.

The article examines the concept of "operational and investigative forecasting", it is noted that the development of information and analytical support has contributed to the revision of established forecasting practices in the activities of law enforcement agencies, which is carried out in order to increase the effectiveness of preventive activities and is an advanced tool for directing efforts and resources to stabilize a criminogenic or operational situation.

It was established that, despite the fact that such a field of activity as operational-investigative forecasting is characterized by a varying degree of reliability, the preparation and application of detailed analytical forecasts will have an undeniable positive impact on the state of combating criminal illegality, which is a promising direction for improving the effectiveness of the operational units of the criminal police.

It was determined that forecasting is divided into strategic and operational-tactical by the scope of distribution. In order to achieve maximum results during forecasting, one should have the skills to use modern analytical tools and possess sufficient knowledge of information and analytical support systems for law enforcement activities, which is the task of criminal analysts.

A decisive role in the preparation of relevant forecasts about the development of events in the future belongs to the qualitatively formed capacity of law enforcement agencies to implement criminal-analytical activities (availability of professional criminal analysts and access to modern software analytical tools). It is summarized that the model of operational-investigative forecasting is basic in the course of operational-investigative counteraction to intentional murders and is inextricably linked with the principle of offensiveness, the skillful application of the specified model will positively affect the effectiveness and quality of the use of police resources (forces and means) for the successful implementation of the principles of prevention of criminal illegality.

Key words: *forecasting, operational-investigative forecasting, model of operational-investigative forecasting, operational-investigative activity, intentional murders, criminal analysis, criminal police units.*

Постановка наукової проблеми. Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що в сучасних умовах прогнозування кримінальних правопорушень розглядається як надважливий напрям діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції Національної поліції України. Оперативно-розшукове прогнозування кримінальних правопорушень є одним з пріоритетних шляхів превенції кримінальної протиправності, зменшення масштабів її розповсюдження, покращення криміногенної обстановки. Окреме місце серед завдань підрозділів Національної поліції України займає «прогнозування», зокрема оперативно-розшукове прогнозування умисних вбивств.

Сучасний стан оперативно-розшукової протидії особливо небезпечним злочинам проти особи, зокрема умисним вбивствам, потребують впровадження у практику діяльності оперативних підрозділів сучасних методів і прийомів оперативно-розшукової превенції кримінальної протиправності, розроблення новітніх підходів до вирішення нагальних проблем, що виникають у процесі такої діяльності. Впровадження в діяльність моделі оперативно-розшукового прогнозування умисних вбивств є саме одним із таких підходів.

Аналіз останніх наукових досліджень та практичної складової дає підстави стверджувати, що єдиної моделі застосування оперативно-розшукового прогнозування під час оперативно-розшукової протидії умисним вбивствам з боку підрозділів кримінальної поліції поки не існує, що, на нашу думку, є суттєвим недоліком та потребує негайного виправлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За роки незалежності України наукова проблематика актуальних (концептуальних) питань теорії і практики оперативно-розшукового прогнозування не віднайшла свого належного відображення в наукових працях – комплексних (монографічних) досліджень з даної тематики не проводилося.

Науковою розробкою проблеми, сутності, поняття та значення прогнозування у сфері протидії кримінальній протиправності займалися такі вчені, як Р. Абизов, Г. Аванесов, В. Агєєв, В. Антонов, Ю. Блувштейн, В. Василичук, К. Горяїнов, В. Горбачевський, В. Грохольський, І. Даньшин, О. Долженков, О. Джуца, А. Долгова, Ю. Д'якова, І. Карпец, В. Кудрявцев, Н. Кузнецова, В. Лукашов, В. Межевой, О. Межевой, Д. Никифорчук, В. Овчинський, Ю. Орлов, С. Павленко, В. Плішкін, І. Сервецький, Г. Сінілов, О. Снігер'єв, С. Тарарухін,

М. Шаргородський, А. Яковлев та ін. Зарубіжними ученими, які вивчали досліджуваний напрям роботи правоохоронних органів як самостійної моделі правоохоронної діяльності є Беннет-Мозес Л. (BennettMoses L.), Чан Дж. (Chan J.), Фергюсон А. (Ferguson A.), Голлівуд Дж. (Hollywood J.), Лау Т. (Lau T.), Маклінс В. (McInnis B.), Пеппі В. (Perry W.), Прайс С. (Price C.), Ріенкс Р. (Rienks R.) та Сміт С. (Smith S.).

Вказані дослідники мають різні підходи до змісту поняття «прогнозування», його ролі та місце в структурі протидії кримінальній протиправності, різні аргументи на складові елементи, структуру та методи такої діяльності.

Проте у більшості вчених та практиків не викликає сумніву факт, що прогнозування підвищує ефективність оперативно-розшукової діяльності, позитивно відображаючись на кожній з її організаційно-тактичних форм. Однак у роботах вказаних науковців не закріплено позицію, що оперативно-розшукове прогнозування має стати невід'ємним та обов'язковим інструментом для здійснення прогнозів під час оперативно-розшукової превенції умисних вбивств.

Метою статті є розгляд наявних та розробка нових наукових підходів щодомодернізації теоретико-прикладної моделі оперативно-розшукового прогнозування оперативно-розшукової протидії умисним вбивствам підрозділами кримінальної поліції.

Виклад основного матеріалу. В умовах оперативно-розшукової протидії вчиненню тяжких та особливо тяжких злочинів, зокрема умисних вбивств, особливої актуальності набуває вміння передбачити розвиток криміногенної ситуації, запобігти розвитку подій у небажаному напрямку. Зазначені фактори вимагають від оперативних підрозділів застосування відповідних заходів, засобів і методів протидії кримінальній протиправності, впровадження сучасних прийомів і форм оперативно-розшукової діяльності. Однією з таких форм сьогодні є оперативно-розшукова превенція.

Оперативно-розшукова превенція кримінальної протиправності – це організаційно-тактична форма оперативно-розшукової діяльності, яка здійснюється у процесі оперативно-розшукового прогнозування та профілактичної діяльності кримінальної протиправності за допомогою використання дозволених національним законодавством заходів оперативного (ініціативного) пошуку, оперативно-розшукових заходів, засобів та сил.

Завдання з підвищення ефективності протидії вчиненню умисних вбивств обумовлює значущість оперативно-розшукового прогнозування. Різні показники та характеристики кримінальної протиправності взаємопов'язані і взаємозумовлені. Точне та своєчасне прогнозування настання негативних наслідків дозволяє виробити тактику і методику оперативно-розшукової протидії кримінально протиправним посяганням, в тому числі і оперативно-розшуковими заходами [1, с. 213].

Термін «прогноз» (греч. prognosis < pro – вперед + gnosis – пізнання) тлумачать як передбачення засноване на певних даних [2, с. 630]. Прогнозування – аналіз та наукове передбачення майбутніх станів і тенденцій розвитку соціальних чи природних явищ, обґрунтована інформація про якісні і кількісні характеристики процесів, що передбачаються. Результатом прогнозування є прогноз – знання про майбутнє і можливі варіанти розгортання сьогочасних тенденцій [3, с. 524].

Прогноз – це судження про невідоме раніше, реально можливе становище речей, яке висловлюється на основі вірогідної інформації про вихідні й супутні явища. Прогноз створює скеровувальне і стимулювальне цілеспрямовування для вирішення конкретних практичних завдань [4, с. 341].

Оперативно-розшукове прогнозування – це науково-обґрунтоване уявлення про імовірний стан об'єктів оперативної уваги та отримання інформації про явища, що не існують на момент здійснення прогнозу. Під час прогнозування усувається невизначеність майбутнього. Воно уявляється як розумово-логічна модель імовірного розвитку конкретного процесу або виникнення конкретного явища [5, с. 137–138].

Не дивлячись на те, що прогнозуванню як напряму інтелектуальної діяльності властива різна міра достовірності, проте дослідження зарубіжної наукової літератури дозволяє визначити, що діяльності з прогнозування приділяється особлива увага. Таке твердження походить від того, що прогнозування займає таку важливу роль в організації діяльності органів та підрозділів поліції, що такий вид діяльності сформовано як самостійну модель діяльності [6, с. 108–109].

Згідно з положеннями такої моделі правоохоронної діяльності виділяють два види прогнозування – стратегічне та оперативно-тактичне прогнозування.

Стратегічне прогнозування – це формування мисленєво-уявних моделей, які мають пояснювати з певною мірою вірогідності майбутній розвиток подій. Під час стратегічного прогнозування такі моделі складаються про окремі аспекти правоохоронної діяльності, такі як, стан та динаміку оперативної обстановки або криміногенної ситуації; вплив соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших чинників на майбутній стан поширення кримінальної протиправності; перспективи виникнення нових видів та способів протиправної діяльності; тенденції у сфері організованих форм кримінальної протиправності; тенденції розвитку криміногенної ситуації з огляду на контрзаходи, які будуть реалізовані для її стабілізації тощо [7, с. 155].

Стратегічне прогнозування також відноситься до тенденцій та чинників середовища функціонування, кримінологічної обстановки, сил та засобів правоохоронних органів, результативності протидії кримінальній протиправності, громадської думки про стан середовища функціонування, криміногенної ситуації, результативності діяльності правоохоронних органів взагалі.

Стратегічне прогнозування відображає:

– можливі тенденціїзмін оперативної обстановки в районі, місті, області, регіоні чи на території держави;

– можливість виявлення кримінальної активності за окремими ознаками;

– наявність непрямих ознак (перспективи появи нових каналів незаконного зброї, вибухових речовин та пристроїв; нових потоків незаконної міграції; каналів торгівлі людьми);

– вплив загальних криміногенних процесів на тенденції розвитку кримінальної протиправності в окремих регіонах;

– вплив соціально-економічних, демографічних, екологічних та інших чинників на тенденції та рівень кримінальної протиправності;

– тенденції розвитку оперативної обстановки залежно від вжиття заходів, спрямованих на її стабілізацію тощо [8, с. 175].

Оперативно-тактичне прогнозування полягає у розробленні оперативно-розшукових версій розвитку ситуації, що сприяють здійсненню оперативно-розшукових заходів для вирішення конкретних завдань оперативно-розшукової діяльності, в короткостроковій перспективі:

– прогнозування імовірної ситуації, що може скластися в період проведення оперативно-профілактичних заходів, для визначення варіантів-моделі використання оперативно-розшукових сил та засобів та вибору тактики протидії кримінальній протиправності (організаційно-управлінське прогнозування);

– прогнозування імовірної поведінки об'єктів оперативно-профілактичного впливу з метою визначення тактичних прийомів здійснення оперативно-розшукових заходів щодо протидії кримінальній протиправності;

– прогнозування імовірної поведінки негласних працівників у визначених умовах під час виконання завдань, що необхідно для визначення моделі їх навчання та інформаційно-тактичного забезпечення їхньої діяльності.

Під час здійснення оперативно-тактичного прогнозування вчинення умисних вбивств потрібно використовувати всі наявні оперативні можливості: добові зведення стану оперативної обстановки, статистичні показники рівня злочинності, орієнтування, звернення громадян та повідомлення в ЗМІ, повідомлення негласного апарата, доручення слідчих та вказівки прокурора, довідки та повідомлення інших правоохоронних органів, інформацію отриману в результаті оперативного ініціативного пошуку тощо.

Під час реалізації оперативно-тактичного прогнозування передбаченню підлягають: чинники, які породжують умисел на вчинення протиправної поведінки; чинники, що сприяють підготовці або вчиненню кримінальних правопорушень; ймовірна поведінка злочинців під час реалізації кримінально-протиправних намірів; чинники, що сприяють ухиленню від відповідальності; форми і методи діяльності з виявлення та розкриття кримінальних правопорушень; заходи профілактики; заходи з розшуку безвісти зниклих осіб, осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання; прогнозування умов, за яких доведеться діяти оперативним працівникам по нейтралізації кримінальної активності; варіанти зашифрування заходів, застосування яких носить негласний (конфіденційний) характер тощо [7, с. 156].

Як спеціальні самостійні види оперативно-розшукового прогнозування щодо протидії умисним вбивствам можна виділити такі:

– прогнозування імовірних напрямів, об'єктів кримінально протиправної діяльності та імовірної ситуації, що може скластися у період початкової перевірки (документування), яким

визначаються напрями оперативного й аналітичного пошуку, вибір і розміщення сил, підбір засобів і вибір тактики оперативної перевірки тощо;

– прогнозування імовірної поведінки окремих осіб в процесі підготовки ними до вчинення умисного вбивства, вибір напрямів оперативного й аналітичного пошуку (включаючи можливість протидії з боку розроблюємих осіб), необхідності вибору тактичних прийомів їх виявлення, належного документування, затримання, а також для подальшого оперативного супроводження тощо [9, с. 218].

В оперативно-розшуковому прогнозуванні мають значення не тільки встановлені факти, але більшою мірою методи прогнозування. Вибір методу прогнозування залежить від низки чинників, серед яких найважливішими є широта охоплення прогнозованого об'єкта, дальність прогнозу, його багатofакторність тощо. Багато залежить і від того, які фахівці, учені, практичні працівники залучаються до розроблення прогнозу і яка технічна база водночас використовується [10, с. 132]. Нерідко використовуються психологічні, медичні, технічні, економічні й інші знання фахівців для прогнозування вірогідного розвитку подій і поведінки конкретних осіб, що потрапили в поле зору оперативних працівників під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Також важливе значення для здійснення оперативно-розшукового прогнозування мають загальнонаукові та прикладні методи. До загальнонаукових методів належать: спостереження, опис, аналіз, синтез, індукція та дедукція, абстрагування, аналогія, порівняння, моделювання, експеримент тощо.

Умовно методи прогнозування можна поділити на дві групи: нормативні методи та пошукові методи. Нормативні методи дають змогу прогнозувати можливі шляхи досягнення бажаного стану об'єкта на основі заздалегідь заданих критеріїв, цілей, норм, а пошукові методи – можливий стан прогнозованого процесу, події або параметрів.

До пошукових методів належать: метод Дельфі (метод колективної експертної оцінки), метод колективної генерації ідей («мозковий штурм»), метод складання сценаріїв (метод Л. Жерардена), метод прогнозування за допомогою економічних моделей.

Серед нормативних методів найбільш відомі: метод блок-схеми послідовності виконання завдань (метод Г. Лінстауна), «дерево цілей», побудови морфологічних моделей тощо [11, с. 902].

Зазначені методи можуть використовуватися, як під час стратегічного, так і оперативного-тактичного прогнозування.

Зупинимось на деяких з них більш детально. Застосування методу Дельфі ґрунтується на виявленні узгодженої думки експертної групи шляхом автономного та анонімного опитування експертів за декілька турів при повідомленні їм результатів попереднього туру для додаткового обґрунтування оцінки та формування статистичної характеристики групової відповіді. Об'єктивність застосування цього методу допомагає забезпечувати поєднання фахівців різного профілю за професійним, територіальним та іншими критеріями [12, с. 257–263].

Метод побудови сценаріїв (метод Л. Жерардена) полягає в складанні та аналізі можливих варіантів альтернативних ситуацій, які можуть бути в майбутньому. Він сприяє виявленню шляхів еволюції систем у послідовності проміжків часу та визначенню тих критичних рівнів напруженості, за яких соціальні сили змінюють або зупиняють існуючі тенденції розвитку прогнозованого об'єкта [13, с. 96].

Прогноз реалізується за такими етапами:

1) опис структури системи в будь-який момент і перевірка її внутрішньої узгодженості в цей час;

2) розгляд еволюції системи за певний проміжок на основі зафіксованих станів її структури, що визначаються природним рухом подій або впливом певних зовнішніх чинників, що відповідають тим чи іншим тенденціям у кримінальному середовищі.

Метод Л. Жерардена краще використовувати у стратегічному прогнозуванні.

В основі методу блок-схеми послідовності виконання завдань (метод Г. Лінстауна) лежить системний аналіз, головним призначенням якого є відображення елементів будь-якої системи і вивчення взаємозв'язків між ними. Суть методу Г. Лінстауна полягає у схематичному зображенні всіх альтернативних шляхів вирішення якого-небудь завдання. На кожному шляху виявляються істотні етапи та пов'язані з ними труднощі та витрати [14, с. 246].

Також у оперативно-розшуковому прогнозуванні використовуються певні додаткові методи пізнання:

метод екстраполяції – розповсюдження встановлених в минулому тенденцій на майбутній період часу;

метод експертних оцінок – цей метод полягає у використанні знань і творчих здібностей групи компетентних осіб (експертів) для визначення майбутнього стану злочинності в цілому, її видів, а також явищ і процесів, що впливають на їх розвиток;

умовивід за аналогією – перенесення знань з об'єктів спостереження, які вже вивчені та досліджені, на об'єкти і явища, які щойно виявляються, та які подібні за істотними ознаками або якостями;

метод моделювання – дослідження будь-яких явищ і процесів шляхом побудови певного «сценарію» подій, з окресленням та подальшим відпрацюванням всіх можливих версій [15, с. 216; 16, с. 358].

Поряд із розглянутими методами в оперативно-розшуковому прогнозуванні можуть використовуватися також методи математичного моделювання, наприклад, прогнозування процесів кримінальної протиправності за допомогою штучних нейронних мереж, що становлять математичні моделі. Також під час оперативно-розшукового моделювання можуть використовуватися наочно-образні та логіко-символічні моделі.

Застосування методів оперативно-розшукового прогнозування в оперативно-розшуковій діяльності забезпечує:

- підвищення якості оперативно-розшукових дій, заходів, операцій; поповнення інформації на всіх напрямках та рівнях, її отримання й використання; залучення багатьох резервів для пошуку первинної оперативно значущої інформації;

- підвищення якості оперативно-тактичних рішень завдяки повнішій поінформованості, оптимізації оперативно-розшукових дій, їх результативності, законспірованості, економії сил, засобів та часу;

- підвищення гарантій уникнення помилок під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також під час застосування сил, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності [17, с. 17–22].

Залежно від терміну оперативно-розшукове прогнозування може бути:

- тактичне – для планування та проведення окремого заходу або оперативно-розшукової операції;

- короткострокове – квартал, півріччя, рік;

- середньострокове – до 5 років;

- довгострокове – 10–15 років [10, с. 59; 11, с. 903].

Роль оперативно-розшукового прогнозування у діяльності підрозділів кримінальної поліції визначається необхідністю поглибленого дослідження ситуацій, пов'язаних з кримінально протиправною діяльністю, що виникають в ході оперативно-розшукової діяльності, і визначення варіантів їх розвитку (на основі отриманої інформації) для ухвалення оптимальних управлінських і оперативно-тактичних рішень.

Таким чином, найбільш вагомими та специфічними рисами оперативно-розшукового прогнозування умисних вбивств є наступні:

- 1) підвищує якість оперативно-тактичного рішення та забезпечує своєчасність його прийняття і реалізації, зменшуючи час «задум-рішення»;

- 2) формується на основі всебічного аналізу та оцінки оперативної обстановки, забезпечує можливість спрогнозувати (передбачити) ймовірні (можливі) варіанти розвитку подій, доповнює наявну оперативну інформацію, що в свою чергу підвищує активність та наступальність оперативно-розшукової діяльності;

- 3) залучає «внутрішні» резерви оперативного працівника, в першу чергу інтуїцію, кмітливість, спостережливість;

- 4) використання оперативно-розшукових прогнозів істотно підвищує якість прийняття оперативно-тактичних рішень, за рахунок більш повної обізнаності, що досягається за рахунок прогнозування. При цьому чим точніше буде прогноз, тим результативнішим буде застосований захід;

- 5) знижує вірогідність допущення помилок під час прийняття оперативно-тактичних рішень та використання найбільш оптимальних доступних (наявних) можливостей в складних швидкоплинних умовах.

Ураховуючи думки вчених-кримінологів, криміналістів, які досліджують проблеми криміналістичного [18, с. 105–108; 19], кримінологічного прогнозування [20; 21], та думки вчених у галузі оперативно-розшукової діяльності [22], можемо надати типовий формалізований алгоритм оперативно-розшукового прогнозування стосовно предмету нашого дослідження, який, на наш погляд, повинен складатися з наступних етапів:

- формулювання мети та завдань прогнозу;
- визначення конкретних прогностичних методів;
- аналіз результатів оперативно-розшукового моніторингу, негативні та позитивні чинники, що впливають на стан оперативної обстановки (в заданий проміжок часу);
- систематизація, перевірка інформації з використанням всіх наявних джерел та способів;
- аналіз зібраної інформації;
- отримання вихідних даних для здійснення прогнозу;
- створення багатовекторної матриці прогнозу;
- контроль за розвитком прогнозованої моделі та внесення (у разі потреби) відповідних корегувань.

Окремо потрібно зазначити, що модель оперативно-розшукового прогнозування нерозривно пов'язана з таким «спеціальним» принципом ОРД як – наступальність. Принцип наступальності в ОРД спрямований на безперервне ініціативне проведення тих чи інших оперативно-розшукових заходів, своєчасне отримання та перевірку оперативно значущої інформації, активні дії усіх уповноважених суб'єктів з використанням наявних можливостей [23, с. 55]. Принцип наступальності полягає в тому, що оперативні працівники зобов'язані в межах своєї компетенції швидко та безперервно проводити належну роботу з протидії кримінальним правопорушенням, недопущенням їх вчинення, проявляти ініціативу щодо їх виявлення. Дії оперативних підрозділів повинні бути попереджувальними, тобто одержавши докази кримінально-протиправних намірів окремих осіб або груп ще на початку такої діяльності, здобувши дані, що містять інформацію про загрозу життю чи здоров'ю громадян, оперативні працівники не можуть допустити вчинення конкретного кримінального правопорушення, а зобов'язані вжити заходів для нейтралізації таких дій та забезпечення безпеки осіб.

Тобто, аналізуючи наведене, можна дійти висновку, що принцип наступальності полягає в безпосередній діяльності оперативних працівників, направлений на виявлення й фіксацію підготовки та вчинення кримінально-протиправних дій [24, с. 287].

Тому, на нашу думку, оперативно-розшукове прогнозування, повинно базуватися саме на принципі наступальності та безперервності такої діяльності. Це завдання може також бути вирішено за допомогою аналітиків, які використовують у своїй діяльності програмні продукти, які можуть аналізувати значні та надвеликі масиви даних з метою виявлення в них відомостей про серійність, закономірності, подібності, тенденції тощо.

На теперішній час, незважаючи на визначені позитивні зрушення, прогнозування в системі оперативних підрозділів ще не стало невід'ємною складовою частиною процесу підготовки управлінських рішень. Однією з причин такої ситуації є відсутність належного нормативного закріплення функції оперативно-розшукового прогнозування.

Крім того, аналіз наявних організаційних структур підрозділів Національної поліції України показує, що спеціалізовані підрозділи, які на належному рівні реалізують функцію прогнозування, у складі підрозділів кримінальної поліції відсутні.

З метою покращення роботи у даному напрямі діяльності, пропонуємо створити окремий відділ в підрозділах (департаментів, управліннях) кримінального аналізу, щодо здійснення аналітичного прогнозування вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, на території оперативного обслуговування, зокрема умисних вбивств, а також відрядити на постійній основі одного або декількох співробітників підрозділів кримінального аналізу до управлінь карного розшуку та закріпити їх за відділом з протидії злочинам проти особи для постійної взаємодії та надання аналітичної допомоги в режимі реального часу.

Висновки. Резюмуючи наведене, можливо констатувати, що основним завданням оперативно-розшукового прогнозування є прогнозування індивідуальної кримінально протиправної поведінки (або намірів) особи чи групи осіб, які відносяться до категорії об'єктів з високим рівнем кримінального ризику, а також розвитку кримінальних процесів та виникнення умов, що можуть сприяти формуванню кримінально протиправних намірів щодо підготовки і вчинення кримінальних правопорушень, на певних територіях, об'єктах, всередині соціальних кластерів або груп.

До додаткових завдань слід віднести: 1. Систематичний контроль. 2. Своєчасне реагування на можливе погіршення оперативної обстановки на об'єкті або території оперативної обслуговування (стратегічне прогнозування) або відхилення погіршення прогнозів індивідуальної кримінально протиправної поведінки (оперативно-тактичне прогнозування) за допомогою нормативно дозволених оперативно-розшукових можливостей. 3. Недопущення заподіяння шкоди

об'єкту кримінально протиправного посягання або настання небажаних (прогнозованих) наслідків. 4. Оперативне спостереження за об'єктами із високим рівнем кримінального ризику.

Застосування моделі оперативного-розшукового прогнозування дає можливість ідентифікувати людей та місця з підвищеним ризиком кримінально-протиправних проявів та можливого настання небажаних наслідків. На нашу думку, вирішальне значення під час реалізації моделі оперативного-розшукового прогнозування є залучення кримінальних аналітиків. Послання методів оперативного-розшукової діяльності з методами кримінального аналізу для досягнення найбільш оптимального результату. Також необхідною умовою для ефективного прогнозування є наявність відповідних програмних аналітичних інструментів (аналітичного програмного забезпечення), яке надає можливість обробки і систематизації великих обсягів інформації, а також якість (надійність походження таких даних та їх достовірність) і повнота (стан) наявних для аналізу даних.

Модель оперативного-розшукового прогнозування є базовою в ході оперативного-розшукової протидії умисним вбивствам та нерозривно пов'язана з принципом наступальності, вміле застосування вказаної моделі позитивно вплине на результативність та якість застосування ресурсів (сил та засобів) поліції для успішної реалізації засад з превенції кримінальної протиправності.

Список використаних джерел:

1. Khyzhniak Yevhen, Khankevych Andrii, Shapovalenko Yevhen, Shkelebei Viktoriia, Yatsyk Tetiana. Features of the prevention of intentional homicide by criminal police units. *Amazonia Investiga*. 2021. Volume 39. Issue 68. P. 212–218. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1559>

2. Словник іншомовних слів / за ред.. О. С. мельничука. Київ : Голов. ред. УРЕ АН УССР, 1974. 865 с.

3. Прогнозування. *Філософський енциклопедичний словник* / [В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін.]. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України ; Абрис, 2002. 742 с.

4. Ортинський В. Л. Структура та інфраструктура організованої економічної злочинності: оперативного-розшукова характеристика. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2004. № 1. С. 45–55.

5. Поляков, Є. Використання підрозділами кримінальної поліції оперативного-розшукового прогнозування під час дії воєнного стану. *Процесуальні та криміналістичні аспекти розслідування воєнних злочинів: матеріали круглого столу*, м. Одеса, 21 лют. 2024 р. Одеса : ОДУВС, 2024. С. 137–141.

6. Білас А.І. Правоохоронна діяльність країн ЄС: порівняльно-правове дослідження : дис.. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ 2016. 227 с.

7. Федчак І. А. До питання організації здійснення прогнозування під час реалізації проактивної моделі правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive policing). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2023. Т. 34 (73), № 2. С. 154–159.

8. Хижняк Є. С. Зміст оперативного-розшукового прогнозування умисних вбивств підрозділами кримінальної поліції. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. X Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 27-й річниці створення Харків. нац. ун-ту внутр. справ (Харків, 19 листоп. 2021 р.) / ХНУВС. Харків, 2021. С. 175–178.

9. Постіка І. В., Аркуша Л. І. Оперативного-розшукове прогнозування та оперативного-аналітичний пошук у боротьбі з організованою злочинністю, що супроводжується корумпованими зв'язками. *Теорія оперативно-службової діяльності правоохоронних органів України* : наук. вид. / за гол. ред. проф. В. Л. Регульського ; Львів. ін.-т внутр. справ при НАВС України. Львів, 2000. С. 218–224.

10. Мовчан А.В. Інформаційно-аналітична робота в оперативного-розшуковій діяльності Національної поліції : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 244 с.

11. Халілев Р. А. Оперативного-розшукове прогнозування у сфері протидії злочинності на ґрунті етно-конфесійних відносин. *Форум права*. 2010. № 4. С. 900–904. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10xraekv.pdf>.

12. Кривда О. В., Войтюк О. В. Метод Дельфі як технологія прийняття господарських рішень. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва* : зб. наук. праць. 2014. Вип. 14. С. 257–263.

13. Грабовецький Б. Є. Основи економічного прогнозування : навч. посіб. / МОН України. Вінниця : ВНТУ, 2004. 162 с.

14. Мовчан А. В. Характеристика основних форм інформаційно-аналітичної роботи в оперативно-розшуковій діяльності. *Наука і правоохорона*. 2014. № 4. С. 241–247.
15. Кримінологія : підручник / [О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін.] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.
16. Телійчук В. Оперативно-розшукове прогнозування як спосіб виявлення організованих злочинних груп. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2013. Т. 26 (65), № 2–1, ч. 2. С. 356–361.
17. Меживой В. П., Меживой О. В. Оперативно-розшукове прогнозування як важливий елемент тактичного мислення оперативника. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2008. Спец. вип. № 4, ч. 2. С. 17–22.
18. Журавель В. А. Проблеми теорії та методології криміналістичного прогнозування. Харків : Право, 1999. 304 с.
19. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Іщенко, О. О. Алексєєв та ін.]. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
20. Керівництво з розслідування злочинів : наук.-практ. посіб. / В. Ю. Шепітько, В. О. Ковалова, В. А. Журавель та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. Харків, Одиссей, 2009. 960 с.
21. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / [О. Є. Користін, С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін.]. Одеса : ОДУВС, 2016. 112 с.
22. Забарний М. М. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз їх вчинення. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2019. № 24. С. 51–56.
23. Основи оперативно-розшукової діяльності в Україні : посіб. / за заг. ред. В. В. Аброськіна. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2020. 198 с.
24. Сташак А. Ю. Наступальність у контексті принципів оперативно-розшукової діяльності. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11, ч. 2. С. 284–289. URI.: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/18413>

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.22>

ХМІЛЬ І.В.

СТРУКТУРНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM OF INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

Актуальність статті полягає в тому, що за сучасних обставин міжнародне співробітництво у сфері забезпечення національної є ключовою формою реалізації зовнішньої політики держави, від ефективності якого безпосередньо залежить захищеність національних інтересів від реальних і потенційних загроз. Результативність такого співробітництва та загалом його здійснення стає можливим внаслідок функціонування спеціального адміністративно-правового механізму, в основі якого перебуває певна сукупність взаємопов'язаних елементів. Водночас чинним законодавством структура адміністративно-правового механізму не визначається,